

GLAGOL MOVE KAO GLAGOL KRETANJA

0.0. U posljednje se doba u svijetu lingvističke znanosti sve više razvija smisao za raščlambu semantičkih struktura. Donekadavno se semantika smatrala jezičnom komponentom kojom su se interpretirale sintaktičke strukture. Prevaga u zanimanju za sintaktičke probleme trajala je uglavnom od Bloomfielda do Chomskog. Tek se pri kraju toga razdoblja javljaju prvi pravi znaci otpora dugotrajnoj prevlasti sintaktičke misli, a ujedno i suvremeni strukturalni pristupi semantičkoj strukturi. Uspostavlja se novo i mnogo određenije nazivlje kao npr. u *The Atomization of Meaning* (Bolinger, 1965), *Componential Analysis of General Vocabulary* (Bendix, 1966), *Componential Analysis of Meaning* (Nida, 1975) itd. Kao što vidimo, sve se više susrećemo s raščlambom novoga tipa, a komponencijalna analiza postaje nekako sinonim za pristup semantičkoj jezičnoj strukturi.

Komponencijalna se analiza sastoji u tome da se značenjska struktura raščlani do što je moguće manjih jedinica. Prema tome, kao što se formalni sadržaji svrstavaju i raščlanjuju prema oblicima (imenice, glagoli itd.) te njihovim položajima i odnosima u rečenici (subjekt, predikat itd.), tako se i značenjski sadržaji svrstavaju i opisuju kao podudarni, slični, suprotni, nadređeni, podređeni itd.

Semantičari danas, može se reći, sve više teže da što više semantički misle, da u svojim analizama što više zanemare ulogu formalnih kategorija. To što u semantičkim analizama stvara teškoće nisu samo (ili nisu toliko) semantički kriteriji, nego, općenito uzevši, neispitanost značenjskih struktura. Dakako, ni nazivlje nije ujednačeno i mnogo je manje sređeno nego u fonologiji, morfologiji, sintaksi itd. Međutim, treba istaknuti mišljenje suvremenih semantičara da je svaki pristup zamršenoj semantičkoj strukturi vrijedan pri log ma koliko bio sitan ili djelomičan. Naime, treba znati da se jezični oblici kao formalne strukture kako-tako ipak mogu promatrati u zatvorenom krugu, te dosta pregledno i kao jedinice i u sklopovima. Značenjski su pak sadržaji okrenuti koliko prema takvim oblicima u jeziku, toliko i prema cjelokupnoj životnoj stvarnosti. U tom smislu predstoji mukotrpan rad da se svakom značenjskom sadržaju odredi mjesto u sklopu drugih, da se takvi odnosi što točnije opišu. Jedino se takvim postojanim radom mogu stvarati mogućnosti da se što prije i što bolje uoči što je u tim odnosima neponovljivo.

1.0. Pri klasifikaciji glagola prema značenju, glagol se *move* obično stavlja na čelo skupine *glagola kretanja*. To mu mjesto osigurava njegov sadržaj generičkog značenja u odnosu prema svim ostalim glagolima kretanja koji se odlikuju sadržajima specifičnih značenja, po kojima se međusobno i razlikuju. Drugim riječima, to znači da se svi engleski glagoli kretanja na ovaj ili onaj način dadu parafrazirati glagolom *move*. U skladu s tom činjenicom, tj. ističući generičko obilježje glagola *move*, ujedno ističemo i sadržaje njegova konkretnog značenja, dok se pak sadržaji njegova apstraktnog značenja ne moraju na sličan način poistovjećivati s obilježjem njegove generičnosti.

U ovome članku nećemo razmatrati značenjske sadržaje glagola *move* u cjelini. Ograničit ćemo se samo na pojavu kretanja i sadržaje konkretnog značenja s obzirom na mogućnosti koje glagol *move* ima u izražavanju generičkog pojma kretanja.

1.1. Dosada su spomenuta uglavnom samo dva značajna razlikovna obilježja u bogatom inventaru značenjskih sadržaja glagola *move*: *generičnost* i *konkretnost*.

Međutim, pri razmatranju obilježja generičnosti možemo se naći u dilemi da li da primijenimo kriterije sintaktičke ili semantičke analize. Na današnjem stupnju razvoja lingvističke teorije takve su dileme stalno moguće, iako se već javljaju i čvršći stavovi u pogledu izbora. Npr. Eugene Nida smatra da se semantička klasifikacija može vršiti samo upotrebom semantičkih kriterija.¹ S druge strane, iz praktičnih razloga nailazimo na pristupe suprotne stavu radikalnih semantičara. Tako npr. G. A. Miller pristupa istraživanju obilježja generičnosti u glagola *move*, vodeći pri tome najviše računa o mogućnostima ostvarivanja pojave (*ne*)*prijelaznosti*. On na prvo mjesto stavlja takvu identifikaciju glagola *move* s ostalim glagolima kretanja.²

1.2. Pojava (*ne*)*prijelaznosti* ima vrlo važnu ulogu u gramatičkoj strukturi jer je neposredno vezana za funkciju dvaju istaknutih rečeničnih dijelova: subjekta i objekta. Neprijelaznost je manje složena pojava zato što uključuje odnos glagola prema subjektu, ali ne i prema objektu. Glagol *move*, kao što ćemo vidjeti u raščlambama, posjeduje obilježje i *prijelaznosti* i *neprijelaznosti*.

2.0. U odnosu prema subjektu, tj. u odnosu prema pojavi *neprijelaznosti*, glagol *move* može imati nekoliko razlikovnih obilježja koja se mogu definirati ovako:

- S₁ subjekt mijenja mjesto u prostoru *direkcionalnim* kretanjem kao što je hod, let, plivanje, puzanje, klizanje, kotrljanje, vožnja itd., npr. *the boy moved (to the door)*;³
- S₂ subjekt mijenja položaj u prostoru *lokacionalnim* kretanjem, tj. *pomicanjem* u stranu ili slično, npr. *the boy moved (on the chair)*;⁴
- S₃ subjekt mijenja položaj u prostoru *lokacionalnim* kretanjem, tj. *pomicanjem* samo jednog svog dijela (dio tijela, krošnja, poluga itd.), npr. *the boy moved (his arm)*;
- S₄ subjekt mijenja položaj u prostoru *rotacijskim* kretanjem, npr. *the wheel moved*;
- S₅ subjekt mijenja u prostoru mjesto boravka ili stanovanja, npr. *the boy moved (to Scotland)*.

¹ E. Nida: *Componential Analysis of Meaning*, 1975, Mouton, The Hague — Paris, str. 140.

² G. A. Miller: *English Verbs of Motion: A Case Study in Semantics and Lexical Memory* in A. W. Melton and E. Martin (eds), *Coding Processes in Human Memory*, New York, 335—372.

³ U ispitivanju semantičkih obilježja jedne leksičke jedinice nije dovoljno razmotriti suodnose tzv. *autosemantičkih* dijelova rečenice. Baš u ovome primjeru vidimo da pomoću priloške oznake mjesta ostvarujemo kontekst situacije potreban da se značenje glagola *move* shvati u *direkcionalnom* smislu.

⁴ Kao što vidimo, S₁ označuje kretanje u *direkcionalnom* smislu, a S₂ u *lokacionalnom*. Osim ovih pet manje-više glavnih *podobilježja* kojima se označuju razni načini kretanja, mogli bismo kao posebno *podobilježje* uzeti kretanje (tok, razlijevanje, širenje itd.) vode, boje, pijeska itd.

3.0. Prijelazni glagoli, za razliku od neprijelaznih, pored odnosa između subjekta s njegovim dodacima i priloških oznaka, uključuju i odnos subjekta prema objektu.

Na taj način prijelazni glagoli imaju nedvojbeno širi raspon odnosa ne samo u konfiguracijama sintaktičkih nego i semantičkih struktura. Stoga je gramatička struktura prijelaznih glagola mnogo složenija od strukture neprijelaznih. Katkad se u gramatičkoj analizi doista i poklanja mnogo pažnje pojavi (ne)prijelaznosti, pa je u vezi s tim, a u odnosu prema glagolu *move*, nešto već rečeno.⁵

Raspon razlikovnih obilježja glagola *move* s obzirom na prijelaznost može se predočiti ovim definicijama:

- O₁ promjenom mjesta ili položaja u prostoru subjekt uzrokuje promjenu mjesta objekta u prostoru, npr. *the boy moved the chair (into the room)*;
- O₂ promjenom mjesta ili položaja u prostoru subjekt uzrokuje promjenu položaja objekta u prostoru, npr. *the boy moved the chair (just one inch)*;
- O₃ promjenom položaja u prostoru subjekt uzrokuje promjenu položaja objekta (tj. dijela subjekta) u prostoru, npr. *the boy moved his arm*;
- O₄ promjenom položaja u prostoru subjekt uzrokuje promjenu položaja objekta u prostoru (rotacija), npr. *the boy moved the wheel (on the engine)*;
- O₅ promjenom mjesta u prostoru subjekt uzrokuje promjenu mjesta boravka ili stanovanja objekta, npr. *the farmer moved the boy (to town)*.

4.0. Mora se odmah naglasiti da u primjerima koji su priloženi uz definicije u 2.0. i 3.0. subjekti označuju ljudsko biće (*boy*). Iznimka je učinjena jedino u S₄ (*wheel*), gdje se radi o rotaciji, dakle, o tipično mehaničkom kretanju. Međutim, postoje i druge mogućnosti u kojima glagol *move* stoji uz pokretače, tj. subjekte koji ne označuju ljudska bića, nego životinje, pojave, razna sredstva, naprave itd. Prema tome, ovisno o kojem se razlikovnom obilježju glagola *move* radi, bit će ovjerene i ove rečenice:

S ₁ The dog moved (towards the tree).	O ₁ The dog moved the plate (from the kitchen).
S ₂ The dog moved (on the chair).	O ₂ The dog moved the plate (on the table).
S ₃ The dog moved (its tail).	O ₃ The dog moved its tail.
S ₁ The robot moved.	O ₁ The robot moved the chair.
S ₁ The truck moved.	O ₁ The truck moved the log.
S ₁ The cloud moved.	O ₁ The wind moved the leaves.
S ₂ The tree moved (in the wind).	
S ₂ The door moved.	
S ₁ The wheel moved. (pravac kretanja)	
S ₂ The wheel moved. (promjena položaja)	
S ₃ The wheel moved. (rotacija)	

⁵ G. A. Miller: O. c.

Neće biti teško prepoznati ni rečenice kojé ne mogu biti ovjerene:

S₁ *The tree moved (from the garden).

S₁ *The table moved (to the corner).

S₁ *The door moved.

S₁ *The factory moved.

S₂ *The army moved.

S₂ *The family moved.

S₄ *The boy moved.

S₄ *The truck moved.

S₄ *The window moved.

S₄ *The hill moved.

S₅ *The ant moved (to Paris).

S₅ *The tree moved.

S₅ *The chair moved.

S₅ *The hill moved.

S₅ *The cloud moved.

Kao što se vidi, u ovim primjerima pokretači imaju različita značenjska obilježja, a glagol *move* u sprezi s njima ostvaruje različite sadržaje. Što se tiče ovjerenosti, npr. u *The tree moved (in the wind)* ili *The door moved* radi se o ‚micanju‘ stabla ili vrata, pa su rečenice prihvatljive, dok se npr. u **The tree moved (from the garden)* ili **The table moved (to the corner)* radi o ‚kretanju‘ stabla ili stola u određenom pravcu, što nije prihvatljivo, pa su rečenice označene zvjezdicom. Dakako, glavno se značenje glagola *move* odnosi na pojam kretanja uopće, koje se onda u lingvističkom kontekstu pobliže određuje, tj. ostvaruje se jedno od obilježja što su opisana i definirana u 2.0. i 3.0.⁶

Dakle, značenje glagola *move* koje se odnosi na pojam kretanja, tj. na kretanje u konkretnom smislu, ima više sadržaja. Kao što smo vidjeli, razlike se među sadržajima ostvaruju na razne načine: nekad se radi o razlici semantičke obilježenosti samo u odnosu prema subjektima, a nekada se uz iste uvjete, što se tiče uloge subjekata, razlike u značenjskim sadržajima ostvaruju ulogama drugih dijelova rečenice, npr. priloških oznaka itd. Evo primjera za prvu i drugu tvrdnju:

- a) S₁ The boy moved. S₂ The tree moved. S₄ The wheel moved.
b) S₁ The boy moved to the door.
S₂ The boy moved on the chair.
S₃ The boy moved to Boston.

⁶ Korisno je razmotriti kako filozofi ili mislioci koji se bave analizom semantičke strukture u jeziku definiraju pojam kretanja: *Bertrand Russell*: 'When a body moves, all that can be said is that it is in one place at one time and in another at another.' *Mathematics and the Metaphysicians*, str. 79. *Anna Wierzbicka*: 'X is moving in P. = X can be thought of becoming a part of different parts of P. *Semantic Primitives*, str. 97.

Budući da se brzo uvidjelo da analiza rečenice zapinje te da ima teškoća u njenoj značenjskoj strukturi, a ne samo u formalnoj (sintaktičkoj), u posljednje su se vrijeme javljale koncepcije koje više pažnje poklanjaju raščlambi semantičke jezične komponente. Među takvima se možda najviše ističe model tzv. "padežne gramatike" Charlesa Fillmorea.⁷ U svim nastojanjima da se što uspješnije analizira gramatička struktura rečenice, radi se zapravo o identifikaciji značenjskih struktura (konkretno, apstraktno, živo, neživo, rod, vrijeme, aspekt itd.) unutar formalnih (imenica, glagol, pridjev itd.) te o njihovu položaju i ulozi u rečenici (subjekt, predikat, objekt itd.). To što još uvijek nije moguće do kraja raščlaniti pojedine gramatičke strukture, posljedica je nedovoljne ispitivosti ponajprije semantičkih sadržaja. Tako se sve više dobiva dojam da se tzv. komponencijalnom analizom u dobroj mjeri zalazi u dosad neispitana ili nepoznata područja, što u svakom slučaju pridonosi i stvaranju novih i boljih koncepcija i unapređivanju leksikografske prakse.

Treba još jednom podvući da se u ovome članku nije komponencijalno analizirala leksička jedinica *move*, nego samo jedno od njegovih značenja što se tiče konkretnih sadržaja, po čemu se glagol *move* svrstava u glagole kretanja. Ostala značenja glagola *move* odnose se na sadržaje kojima se označuju misaoni procesi, emocionalni porivi ili stanja i tome slično.

5.0. Neobično je zanimljiv i položaj glagola *move* kao glagola kretanja u kontrastivnoj analizi, tj. u hrvatskoj ili srpskoj prijevodnoj ekvivalenciji. Motreći primjere koje smo uzimali radi analize, možemo naslutiti da će u našem jeziku glavni prijevodni ekvivalenti glagola *move*, kao glagola kretanja, biti *krenuti/kretati se* i *maknuti (se)/micati(se)*. Naravno, u našem je jeziku osobito razvijena prefiksalna i sufiksna tvorba, a slična pojava, kao što znamo, nije osobito značajna u morfologiji engleskoga jezika. Takvi će se problemi u engleskom jeziku rješavati sintaktičkim putem. Prema tome, u našem jeziku treba — uz osnovne glagole što smo ih već spomenuli — kao prijevodne ekvivalente očekivati izvednice: npr. *pokrenuti (se)/pokretati (se)*, *pomaknuti (se)/pomicati (se)*, *odmaknuti (se)/odmicati (se)* itd. Isto tako uvelike dolaze u obzir i prijevodni ekvivalenti: npr. *seliti (se)/preseliti (se)*, *premjestiti (se)/premjestati (se)*, *gibati (se)* itd. Nije naodmet da spomenemo i neke uobičajene pojave u našoj prevodilačkoj praksi u vezi s glagolom *move*. Budući da *move* ima krajnje generičko značenje u odnosu prema glagolima kretanja, u našim se prijevodima vrlo često zamjenjuje glagolima kojih sadržaji imaju specifično značenje: npr.

The branches moved in the wind.

Grane su se njihale na vjetru.

The light moved in the sky.

Svjetlo je kružilo nebom.

They moved from the river.

Udaljili su se od rijeke.

⁷ Fillmore, Ch.: (1968a) *The Case for Case* u Bach und Harms (eds) *Universals in Linguistic Theory*, New York, str. 1—90.

U ovakvim se slučajevima mora postaviti pitanje do koje se granice mora poštivati načelo formalne podudarnosti.⁸ Nedvojbeno je da se u nekim slučajevima moramo prilično udaljiti od formalne podudarnosti, kao što je npr. slučaj:

He moved the dail. On je okrenuo brojčanik.

U idućem se primjeru posve prirodno očekuje glagol *okrenuti* s obzirom na prilog *around* uz glagol *move*:

He moved her head around. Okrenuo joj je glavu.

Kolika je vrijednost i neponovljivost glagola *move* kao glagola kretanja, vidi se u primjerima u kojima on može obuhvatiti nekoliko sadržaja različitih specifičnih značenja, što ni na koji drugi način nije moguće postići:

Peter crawled, Paul swam, Thomas walked, but they all moved very slowly.

Ništa manje nije možda zanimljiv odnos prijevodnih ekvivalenata *krenuti/kretati se* i *maknuti (se)/micati (se)* i izvedenica *pomaknuti (se)/pomicati (se)*, *pokrenuti (se)/pokretati (se)* itd. Uzet ćemo dva primjera u kojima se značenjski sadržaji glagola gotovo podudaraju:

Prsti su joj se lepršavo { kretali
micati } po klaviru.

Nisu se mogli { kretati
micati } u sobi, koliko je bila tijesna.

Bilo im je zabranjeno { kretati
micati } se noću po gradu.

Ovi primjeri najbolje pokazuju koliko se u potrazi za prijevodnim ekvivalentima može pridonijeti uočavanju osobina materinskog jezika. No u ovome članku nismo imali namjeru sustavno i na određenijem korpusu razmatrati mogućnosti prijevodne ekvivalencije.

---

⁸ "A formal correspondent is any TL (target language) category which may be said to occupy, as nearly as possible, the 'same' place in the economy of the TL as the given SL (source language) category occupies in the SL." J. C. Catford: *A Linguistic Theory of Translation*, Oxford University Press, 1965, str. 32.